

[RELACJA+ZDJĘCIA] Andrzej Szczerski: Inspiracje Jana Pawła II – sztuka religijna Młodej Polski

W czwartek, 5 grudnia na Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu (Angelicum) w Rzymie, odbyło się ostatnie już spotkanie z cyklu JP2 Lecture // Wykłady Janopawłowe w tym roku. Gościem Instytutu Kultury św. Jana Pawła II był profesor z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie – prof. Andrzej Szczerski.

Wykład prof. Andrzeja Szczerskiego został poświęcony Młodej Polsce – najbardziej wpływowemu nurtowi w historii polskiej sztuki nowożytnej, którego owoców w krakowskich kościołach i muzeach osobiście doświadczał Jan Paweł II. To nie pozostało bez wpływu zarówno na życie duchowe, jak i siłę kontemplacji współzależności sztuki i religii u polskiego papieża. Główną kwestią, wokół której skoncentrowała się dyskusja wieczoru było zatem pytanie o wpływ sztuki Młodej Polski na duchowość, myśl i działalność Jana Pawła II.

Prawdziwy rozkwit aktywności artystycznej przypada na początek XX wieku, a jego centrum stał się jeden z najważniejszych ośrodków kultury i sztuki politycznie nieistniejącego państwa ówczesnej Europy – Kraków. Miasto arystokracji, życia literackiego i unoszącej się atmosfery buntu. W cyklu artykułów Artura Górskiego pokolenie to zostało określone jako nowe oblicze Polski, które poprzez swoją

twórczość wzywa do przebudzenia narodowego i duchowego. Artyści zmagali się z interpretacją różnorodnych tematów i innowacyjnością obranych środków wyrazu, poprzez które próbowano wyrazić religijną i narodową myśl w nowej sztuce.

Prof. Szczerski szczególnie dużo uwagi poświęcił twórczości Stanisława Wyspiańskiego i Józefa Mehoffera, których arcydzieła powstały dzięki mecenatowi różnych instytucji, w tym Kościoła katolickiego.

Przypomniano, że Jan Paweł II jako młody aktor zagrał nawet w jednej ze sztuk Wyspiańskiego, „Zygmunt August” z 1938 roku, podczas której wcielił się w postać króla Polski i wielkiego księcia Litwy - Zygmunta Augusta. Zagrał zatem rolę historycznej postaci, wyjątkowej jednostki, która w obliczu osobistej tragedii, jaką była śmierć ukochanej Barbary Radziwiłłówny, przekracza swoje ludzkie słabości i poświęca się sprawie narodowej doprowadzając do aktu Unii Litwy z Polską. Te doświadczenia przyczyniły się do uczynienia z Jana Pawła II wyjątkowej osobowości publicznej, napełnionej doświadczeniem twórczej i religijnej mocy sztuki.

Ważnym miejscem na duchowej mapie życia Jana Pawła II był kościół oo. franciszkanów pw. św. Franciszka w Krakowie, gdzie znajdują się słynne witraże Stanisława Wyspiańskiego, zajmujące szczególne miejsce w historii sztuki Młodej Polski. Wstępując do kościoła, wchodzimy do symbolicznego ogrodu Eden jako świata znajdującego się pod stwórczą ręką Boga, podczas gdy w zachodniej ścianie kościoła znajduje się najbardziej spektakularny witraż Wyspiańskiego: „Bóg Ojciec – Stań się!” z 1904 roku. Wyspiański ukazał na nim dynamiczny moment przekształcenia chaosu w harmonijny porządek: postać Boga, wynurzającą się z mroku, z uniesioną ręką w geście stwórczym. Jest to witraż, któremu prof. Szczerski poświęcił szczególnie dużo uwagi ze

względu na jego kluczowy wpływ dla refleksji Jana Pawła II nad rolą artysty w życiu społecznym i zadaniami sztuki do przemiany świata. Twórczość Wyspiańskiego była dla Papieża formą wezwania do duchowej odnowy i próbą wskrzeszenia na sposób wizualny chrześcijańskiego dziedzictwa myśli. Przypomniano również inne realizacje sakralne Wyspiańskiego, m.in. witraże przedstawiające polskich świętych i władców (m.in. Henryka Pobożnego, św. Stanisława i Kazimierza Wielkiego) w katedrze wawelskiej.

Przypomniano, że do ważnych artystów epoki należeli również Jacek Malczewski – autor m.in. „Wizji Ezechiela” (1917–1920), „Św. Franciszka” (1908) i „Chrystusa w Emaus” (1909), Witold Wojtkiewicz czy Olga Boznańska. Ich twórczość przepełniona była elementami symboliki religijnej i refleksji metafizycznej, tak charakterystycznej dla Młodej Polski. Osobne miejsce poświęcono Józefowi Mehofferowi, jednemu z największych twórców tego pokolenia i przyjacielowi Stanisława Wyspiańskiego, które dzieła uznawane są za jedne z najważniejszych osiągnięć europejskiego modernizmu religijnego. Jego największym przedsięwzięciem było zaprojektowanie cyklu witraży do katedry św. Mikołaja we Fryburgu w Szwajcarii, które rozpoczął w ramach konkursu w 1895 roku, kiedy artysta miał zaledwie 26 lat.

Wspomniano również Zakopane jako ośrodek rozwoju polskiej sztuki sakralnej przełomu XIX i XX wieku, gdzie działał Stanisław Witkiewicz, twórca stylu zakopiańskiego, który w swojej pracy artystycznej skupiał się na projektach kapliczek i sakralnych wnętrz z charakterystycznym, inspirowanym rodzimym folklorem stylem. Jest to szczególnie ważne w kontekście zamiłowania Jana Pawła II do gór, dla którego Podhale było równie ważnym co Kraków miejscem dziedzictwa duchowego Polaków.

O znaczeniu twórczości Wyspiańskiego i szerzej artystów Młodej Polski dla Jana Pawła II przypomniano raz jeszcze przy okazji wspomnienia „Tryptyku rzymskiego” czy „Listu do artystów”, gdzie to przekonanie o roli sztuki jako wymiarze, w którym człowiek w sposób szczególny uczestniczy w Bożym dziele stworzenia, wzrastając w swej godności, bliskie jest intuicjom twórców Młodej Polski, których ślad nieodwołalnie odcisnął się na myśli i działalności polskiego papieża. Podsumowując swój wykład, prof. Andrzej Szczerski podkreślił, że sztuka przypomina o twórczej, mającej moc przemiany świata, roli religii, a zarazem stanowi pole, poprzez które człowiek może zjednoczyć się z szerszą społecznością, o czym również dziś z całą mocą należy pamiętać.

Weronika Maciejewska

Andrzej Szczerski, profesor w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie. Autor publikacji i kurator wystaw poświęconych sztuce i architekturze XIX-XXI wieku.

Otwarte wykłady Janopawłowe wygłaszane przez uczonych z całego świata są organizowane przez Instytut Kultury św. Jana Pawła II na Wydziale Filozofii Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu –

Angelicum w Rzymie, rzymskiej *Alma Mater* Karola Wojtyły.

Instytut Kultury św. Jana Pawła II jest interdyscyplinarną instytucją naukowo-dydaktyczną powołaną na Wydziale Filozofii Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu (Angelicum) w Rzymie w stulecie urodzin Jana Pawła II 18 maja 2020 r. Misją Instytutu jest refleksja nad najważniejszymi problemami współczesnego Kościoła i świata inspirowana życiem i myślą św. Jana Pawła II. Celem Instytutu jest więc nie tylko badanie dorobku Wielkiego Papieża, ale również myślenie wraz z nim o najważniejszych sprawach kultury duchowej, a więc np. solidarności, miłosierdziu, sztuce chrześcijańskiej, miejscu Kościoła we współczesnym świecie czy kryzysie duchowym Europy.

Instytut jest współprowadzony przez Fundację Świętego Mikołaja (wydawcę Teologii Politycznej) i w całości finansowany przez prywatnych darczyńców z Polski.

Zapraszamy serdecznie do ich grona!

>> <https://teologiapolityczna.pl/jp2>

fot. Stefano Dal Pozzolo